

Tartalom: Közlemények Erdélyről (Vándor) 151. lap. Párviadal tanúk nélkül

(* * *) 154. l.

Közlemények Erdélyről.

(Folytatás.)

2. Alfalu. Gy. Sz. Miklóstól fél órányira észak felé, a' Békény' vize' két partján. Gyergyó' falui két sorban foglalják el a' kérek tért; mind két sor derék töltött úttal köttetik össze, Alfalunál a' két út egyesül. — Lakói' száma m. e. 4313 lélek, (kik közül 3913 római cath. 400 görög egyesült hitű), temploma 1213beli épület volt, de most új épült helyette; tornya még a' régi. Téli oskolájában 150—160 fiu, és m. e. 50 leány tanitatik évenként, a' kántor által, felügyelete alatt a' harangozónak. Alfalu feje a' csiki esperestségnek, mellyhez 11 megye tartozik. u. m. 1) Alfalu, 2) Csomafalva, 3) Ditró 's leányai: Bélbor, Borszék, Fülpe, 4) Kilyénfalva 's leányai: Toplicza és Várhegy, 5) Szárhegy, 6) Szentmiklós 's leányai: Békás és Almásmező, 7) Ugyan szentmiklósi örményszertartásu megye, 9) Tekerőpatak 's leánya: Vasláb, 10) Tölgyes 's leánya: Holló. 11) Uj-falu. Az esperest tartozik évenként kétszer megvizsgálni megyéit. A' megye' jegyzőkönyve' régi időkig terjedett, de m. e. 50 év előt' a' megyeház minden benne volt irományokkal elégett.

A' mostani esperest t. t. R á c z István úr. Nem hagyhatom említetlen egy miveltségére mutató tettét. Midőn Szt. Miklóson keresztül utaztam a' helybéli plébános éppen halottaiban fekkütt; ő t. i. a' megye' régóta zárva lévő sir-

bolját kinyitatta, azon kijelentett ohajtással: bár ő szállna bele első. Ohajtása teljesült. Kinyitás közben meghült, 's mivel a' sz. miklósi gyógytár' bölcs intését: „Deum tentant, qui sine medicamentis sanari volunt“ nem fogadta meg, 8 napra meghalt. Én temetését végig vártam, ném annyiban a' fényes szertartásokért, mint az össze sereglő nép', nemesség' és papság' láthatásáért. A' torra meghívtam; 's az úri gyülekezet, a' tisztelt esperest úr' indítványára, a' gyalog utazás' méltánylásául, engem' asztalfőre ültetett. Magában csekélység, de ha meggondoljuk, mennyire ujság a' gyalog utazás maiglan nálunk, kik a' gyalogló posztó köntösös embert ujjal mutatandó tüneménynek tartjuk, nem lehet nem becsülnünk a' nyájas öreg' ötletét. Nekem ez, a' nélkül, hogy személykémnek legkisebbet is tulajdonítsak belőle, megvallom, igen elkötelező volt, mert vajmi sok más hangot hallottam!

3. Szárhegy. Alfalutól egy óra északra Güdüczpataka mellett. Lakói' száma: r. cathol. 2454, gör. egy. m. e. 60. Van benne két templom, egyik a' megyei, másik a' Szent Ferencz' szerzetéé, mellynek itt kolostora is van. Gyönyörűen lát ki egy kápolnácska a' hegytetőn, hová búcsu' alkalmával töméntelen nép gyűl. A' falu felett messzire látszólag áll egy kastélyrom, mellyet Lázár István csiki főkirálybiró' számára építettek. Gyergyó-, Csik- és Kászonszékek. Homlokán illy goth írat olvasható: „Christus

Maria ao Dni 150 30. A' középbeni o kérdésen kívül csak czirada. A' végén kétséges vagyok benne, ha cifra, vagy más jelentő szám van-e? mert magam meg nem nézhettem, 's kitől ezen jegyzést vettem, maga sem tudta bizonyosan. Talán valaki a' ben lakók közül ki fogja pótolni e' hiányomat. A' kastély az 1707beli tatár-futáskor elégett, helyét ma gróf Lázár Zsigmondné birja.

4. Ditró. Szárhegytől egy óra. Lakói' száma: r. cath. 3584, g. e. hitű 70. Határán Szárhegy felől az országos töltött úttól csak néhány lépésnyire látható egy ölnyi magas és széles halom begyepesülve, neve tatárhalom. Egy régi ének szerint, melyet „Gyergyó' romlásáról“ írt, a' versek' kezdőbetűiből kitetszőleg, Csáki Mihály, 1707. k. decembere' utolja felé (25én) Bot András' királybiróságában gyülevész rączok' és oláhok' nagy csoportja Moldvából berontván, rémitő pusztitást tett, míg a' nép felkelyén lekonczolt 50,000et közülök, 's ide, és a' ditrói határon még látszó két halom alá temették. Én ezen éneket nem kaptam meg; ohajtandó, hogy valaki a' benlakók közül közölje.

Szárhegy' és Ditró' közös havasaiban rejtezik Gyergyó' legérdekesebb nevezetessége: Borszék, az erdélyi savanyú vizek' fejedelme. Ennek forrása ismeretes volt legrégebb időkben a' havasok' lakói, főkép juhászok előtt, kik kedvelt vizére nyájai' mohó rá szaladásából kaptak; de becsét nem ismerve félfődezetlen maradt 1773ig, midőn gróf Bánfi Dénes, Erdély' egykori kormányzójának atyja, itt vadásztában megszomjuzván, egy plájás (havasi vadász) által e' forráshoz vezetettet. Messzire kihatott hírére Zimethausen Antal bécsi tanácsos meghallván, lejött, megvizsgálta a' körülményeket, 's a' helyet kihasznóbérlette. Ő tett első, és sok tekintetben mindedig utolsó industriát' körötte. Járhatlan útainak jobb helyet nézett ki; az akkori ezredes és főkirálybirót felszólítván, kész

segedelmezésök által jó utat eszközlött (1807ben). A' kúttól negyed órányira cserépcsürt állított, bővölködvén a' hely minden arra megkivántatókkal; a' kútat fordésre kikészítette 'sa't. De haszonbéri ideje csak 8 év volt, 's midőn investált költségei és fáradságai már kamatoznának kitelt, 's azután más vette ki haszonbérbe, mint állítja, nevezetes kijátszásával; ezért perbe idézé, 's mije még maradt volt, itt veszté el. A' két közönség' hálául megajándékozta azon helylyel, hol házat, és kertecskéjét építette volt. Itt éli most végnapjait családjával az egykor gazdag bécsi tanácsos. Fáradozásai' jutalma, ágyba szegző köszvény; neje a' nagy városi zajos élet helyett fenyvek' társaságával kénytelen megelégedni, 's három leányai a' resignatio' bideg vigasztalásai közt, kénytelenek leapáczkodni ifjú napjaikat, ezen hat hétig alkalmatlanságig zajos, azontúl rideg vadonyban! Még ennyi méltatlanság után sem szűnt meg az öreg Zimethausen Borszéknek élni. Tőle származott azon gondolat is, hogy a' borszéki víz' becsét csökkentő csalások' kikerülhetésére, ne a' borvizárusok töltsék üvegeiket, hanem a' tulajdonosok' megbizottjai, 's a' vevők minden tisztán kimosott, idejében töltött és befojtott, ismeretes pecséttel jegyzett üvegvizért fizessenek egy pengő krt; az ebből bejövő öszveg fordításék a' kúthoz szükséges költségekre, főkép az utak' jó karban tartására, de ezen jóvallat is megbukott. —

Borszéknek számos meleg és hideg forrásai vannak, melyeknek legcsekélyebbike Németországban helységet tenne boldoggá. Legnevezetesebbek az ivó kút, és az erősítő hideg fürdő, Lobogó. Mind kettő ismeretesebb, hogy sem róla hosszabban kelljen szólni.

Borszék nyári hónapokban erősen látogatatik honiaktól és külföldiektől, főkép moldovaiaktól, de ezek mostanság, az utak 's más alkalmatlanságok miatt, inkább megalégesznek

honi gyenge fürdőekkel. Eladás végett pedig kora tavasztól őszig szakadatlan hordják; két bő csorgói alig győzik a' töltésre tolokodva várakozókat. Udvarhelyszék', Marosszék' havasalji székelyei, 's gyergyóiak üznek vele kereskedést, de inkább a' hazában, ritkán viszik Debreczenig, 's ebben is sokszor bút látnak. — Egy üveg víznek üvege nélkül ára Erdélyben 10—16 váltó kr. A' borvizes szekerek sajátos kinézésűek. A' fakó, az az vasatlan, szekér, szűk ernyővel gyékényből, karcsu derekát egészen betöltő ládával, 'szórhámok' segedelmével vonatva, eredeti képet ad. Megvert az isten, ha rajta kell utaznod; a' kocsiskodó mellett ülni nem férsz, ha behúzódol az ernyő alá sötétben leendesz, mintegy tömlőczben, 's a' törpe ernyő' vastag rúdai minden lépésre egyet koppantnak fejedre, és a' zökögötés, mit a' merő jádán érzesz, valódi pokolbeli kín.

Vendégek' elfogadására Erdély' számtalan derék fürdői közt annyira sincs el látva egy is, mint Borszék, de az is más országok' fürdőihez képest csak tyúkketrecz. Építményei minden egészrei nézet nélkül öszve vissza szórják, nem ritkán egymás' kinézése' ellenébe; mindenben inkább van közvetlen kis haszonra, mint közre izlésre, 's kényelemre ügyelve. Van két vendéglő, inkább fogadó, hol mérséklett árou illően lehet enni. A' közel faluk konyháralót bőven hoznak jó pénzért; mindazáltal tanácsos hazulról felpakolva indulni.

Van egy kis r. cath. templom Ditró anya megyéhez tartozó, az itteni r. catholicusok' száma 90re tétetik. A' templom' homlok írata ez: „Haec est domus Domini pie aedificata H. B. Mariae V., et Joannis Nep. 1777.“ Az ajtófákon két felől: „Minden pap egy misét mond, más egy olvasót az itt megholtakért 1779.“

Ne hagyjuk említetlen az oszlopot is: nem mintha rá érdemes volna, hanem hogy mások'

emlegetését méltányolhassuk. Ez egy ügyetlenül négyszögre faragott ember magas fenyő fa. Négy lapjain következőleg zeneg a' költő:

1. „Az áldott magyar föld'

Vég vadon határa

Új életet forr ki

Fiai' számára.“

2. „Miscé joco facili repetitos nectaris haustus,
Langvidus adveneras, recreatus, amice (?),
redibis.“

3. „beCses Víz titkos IstenI erőDnek
háLáVal eMeLtek az VjVLt betegeK.“

4. „Tribut de reconnaissance au bien reçu de
cette eau salubre.“

A' gondolat, egy oszlopot emelni e' nagy gyógyásznak, igen jó, de kivitele igen rossz. Lehet, ha a' felgondolónak nem volt módja jobban létesíteni hálás ötletét, de mások legalább kaphattak volna alkalmat ez által hálájukhoz méltó emléket emelni. Borszéket a' nekünk valóban boldog emlékezetű Kelemen János is megénekelte 100 vforintért (Aglája 3. köt.) Borszék a' magyar földnek főlebbiköltőnk' szavával szölvén „vég vadon határán“ fekszik; az itt eredett vizek már nem Erdély, hanem Moldvába ömlenek. Környéke gyönyörű, 's a' t.

5. Gyergyó-Remete. Ditrótól fél óra dél felé, az itt már jól tutajozható Maros' partján. Fekvésére legszebb falu Gyergyóban. Lakói' száma: r. catholicusok 2734; g. e. hitű 25. Határán kővé váltak (petrificatumok) találtak.

6. Csoma falva a' Maros' bal partján. Alfalutól fél órára délnyugot felé. Lakói' száma: r. catholicusok 1685, g. e. hitű 130. A' falubeli kútak' vize annyira savanyú vízzel vegyes, hogy édes vizet a' Marosról kell hozni. — Átalában Gyergyó' csaknem minden falujában létezik savanyú forrás.

7. Ujfalu. Csoma fálvától délkeletre fekszik; és így Gyergyó' faluinak sem keleti, sem nyugoti során, hanem mintegy középsort képez

a' mellette fekvő Kilyénfalvával. Lakói' száma: r. catholicus 2248, g. e. hitü 100.

8. Kilyénfalva. A' többekhez képest kis falu. Lakói' száma 1005, mind r. cath.

9. Tekerőpatak, a' szt. miklósi töltött útban, $\frac{3}{4}$ órára Szt. Miklóstól délkeletre. Lakói' száma: r. cath. 1356, g. e. 100. —

Következnek az új telepek:

10. Várhegy, oláhfalu; gróf Lázár család' tulajdona. Lakói' száma: g. e. hitü 750, r. cath. 16.

11. Maroslaka, oláhfalu. Lakói g. e. 555.

12. Bélbor, oláhfalu, Borszékától északra másfél órányira; hova egy keskeny szekér út is van. Lakói' száma: g. e. 425, r. cath. 14. Savanyú vizét a' borszékivel hasonlítják; de útja bajos.

(Vége közelebről.)

Vándor.

Párviadal tanúk nélkül.

A' különben békes faluban, Tavenayban 1811ben egy szép nyári esten különös zúdulás uralkodott. A' helység' legdíszesebb épülete előtt különböző csoportozatok alakultak. Beszéltek, hogy hasznobérlő Herbert Pierre a' mult est. óta eltűnt, fiatal neje ezen reggel a' háztól elment, 's az óta nem láttatott. Azonkívül beszélték, hogy az erdő' irányában élénk kiáltás hallszott, 's hogy minden eddig tétetett nyomozások sikertelenek.

Bizonyos, csaknem minden környékbeli lakós előtt ismeretes körülmények, a' hasznobérlő' 's neje' ezen kétes távollétének némi különös jelentést adtak, 's csaknem mindenki kész volt valami tragikai fejlődésre.

Azonban a' vizsgálatok folytattattak. Egy az erdő' szélén fekvő öszve roskadt falazat még keresetlen volt, midőn pedig belsőjébe hatottak, borzasztó látmány tárult ki előttök. A' gyepen

két ember fekütt elnyulva, a' még szorosan kezők közé szorított fegyverek eléggé megfejtették 'a' sebeket, mellyekkel testök fedve volt; semmi további fejtegetésre nem volt szükség; a' két megsebesített' nevei mindent felvilágosítottak. Egyik volt Herbert Pierre, a' hasznobérlő, másik egy fiatal katona, az első' neje'nek rokona, ki elszökése után a' közel levő erdőben tartózkodott. Ők együtt vívtak, 's a' mint látszék tanúk nélkül.

Egy előre mind kettőt meghaltnak tartották. De nem sokára meggyőződtek, hogy Pierre még lélekel. Sőt egy széles vérnyomról megismerték, hogy ő első kábultságából magához térvén egy a' falban levő régi, zárt ajtóhoz csúszkált, de erőjétől elhagyatván a' nélkül, hogy célhoz ért volna, földre ragyott.

Buzgó faradozással életre hozták őt. Sietve alakítottak egy galyszekérkét, mellyre őt feltették, hogy a' hasznobérlői udvarba vigyék. A' mint a' gyász menet éppen el akarta hagyni a' falazatot, egy gyenge mozdulatot tetta' megsebesített. Kialutt szeméibe új élet szállt, nyughatlanúl pillantott az említett ajtóra, kezeit ezen irányban igyekezeti kiterjeszteni, mintha a' jelen levők' figyelmét akarta volna arra fordítani. Mit rejtethetett ez ajtó? Most észre vették, hogy ez egy vasreteszbe dugott fa által kívülről volt zárva. Kiváncsilag nyitották azt ki, de a' kik először hatoltak bé, visszarezzentek, irtózva felkiáltván.

Egy nő fekütt itt hidegen élettelenül, szája vérbe küpölve, kezei 's körmei felszaggatvák. Falba vert fején széles seb tátongott. De minden jelen levő, minek előtte még jól szemügyre vette volna, kimondta már nevét. A' szerencsétlen nem halt volt meg, de midőn érkekeit ismét vissza nyerte, kitetszett, hogy megörjült. E' kép' a' tavanayi lakósok gyászos gyanításukban nem csalódtak. Egy irtózatós dráma fejtett ki.

* * *

Az előtt hat évvel Herbert Pierré, hasonlóul sok máshoz, mint öszveirt távozott el házából, kinézete sebes előmenetel, vagy kora halál levén. Akkor volt a' nagy eldöntő ütközetek' ideje. Köz katonák lettek tábornokokká, 's innen királyi trónra léptek. Minden az ellenség elejébe ment, e' dicső czélt szemei előtt tartván a' nélkül, hogy azon számtalanokra gondolt volna, kik éltek az úton, vagy csatában vesztették el. Pierrere, minthogy a' milly bátor, olly okos is volt, egy különös kivinni való dolgot is bíztak. Minekutána Wagrámnál egy veszélyes sebet kapott volna, bátorsága 's sebei' jutalmául az altiszti sinort, 's becsület keresztet nyerte. Négy év' lefolytával mint kórkatona hazájába eresztetett.

Az altiszt' vissza jövede nagy esemény Tavenayban, katonai álláspontja, mint évi zsoldja, oda vévén még kis örökségét is őt Tavenayban sokat jelentő személylyé tette. Szinte semmiről sem beszéltek, csak Herbert Pierréről. Bár bal karja béna volt, 's bár kissé sántított, még is arca bár milly sáppadt volt a' betegségek miatt, 's idomtalan a' nélkülözések, 's fáradozások miatt, meglepő vala különös szépsége, 's érdekes kifejezése által.

Nem sokára egy kis jószágot haszonbérbe vett ki, mellyet sok okossággal igazgatott. Táborozásai alatt gyakorlati 's emberismereteket gyűjtött magának. A' hozzá hasonlók tisztelettel, a' nála nagyobbak kimélettel bántak vele. Minden anya vejének, 's minden lány férjének jó szívvel fogadta volna őt el; azonban választása már el volt határozva. Hazájából távoztakor magával vitte egy fiatal, Loury Anette nevű lány' emlékét, midőn visszatért még szebbnek, ingerlékenyebbnek találta őt, mint elmenetelekor, 's még bensőbb, forróbb szerelmet kezdé iránta érezni. Anette e' hú szerelmi hajlam által megilletődött. 'S talán a' hiú, kaczér hölgy ezt hizelgésnek vette; a' Pierre általi

megkülönböztetés annyí' irigységét élesztette fel! Mindazonáltal titkon rég szerette volt már ő egy rokonát Eduardot, kit hazájától az öszveírás elszakasztott. Eduard tehát most a' távulét' nem kedvező világításában állott. Pierre ezen feljül gazdag volt. Anette szegény. Ő tehát családatól szorongattatva, 's hűségétől elcsábítva hat hó' múltával Pierrereinek nyújtotta az óltár előtt kezét.

Pierre és Anette a' falusi asszonyok' itélete szerint gyönyörű, válogatott pár volt. Anette büszke volt férjét bírhatni. Midőn ez táborozásairól beszélt, 's hallgatóit néma bámulásba ejtette: el látszott hitetni magával, hogy soha mást nem szeretett. De Pierre is, hasonlóul a' francia mezei lakósokhoz, a' legjobb, leggyöngédebb férj volt; gondos, tiszta, hiú, Anette' kívánatit mindenben megelőző. Ő olly figyelemmel, olly gyöngéd modorral viseltetik iránta, olly édes szavai voltak számára, mellyek a' nőket elbájolják, 's mellyeknek alkalmas használása titok azok előtt, kik hazájokból soha sem mozdultak ki. 'S ezen feljül a' lenyűgös alatt olly bátor, elhatározott szívet örzött, melly benne a' császári katonát egyszerre el árulta. Ha ő vasárnap felvette szép formaruháját, 's a' templom előtti téren magát az altiszti ékben a' becsület keresztével mutatta, minden főveget emelt előtte, minden kereste kezét, 's Anette büszkén dőlt férje' karjára; boldognak érezvén magát, ha látta barátnei' féltését, bosszuságát, kik tőle e' nagy szerencsét irigyelték.

Ekkor bonyolódott volt Franciaország ama' szerencsétlen muszkakkali háborujába. A' tartománytól távul levő császár, ezeket vészhozó rendetlenségnek, 's zavarnak engedte át. Tavenayban szökevényekről beszéltek, kik a' közel erdőben rejtőztek. A' tiszték' minden igyekezete, őket hatalmukba keríteni, hiában való volt. A' parasztok, kik előtt tudva volt a' szökevé-

nyek' rejtett tartózkodása' helye, ellátták őket élelemszerekkel, 's egyéb szükségessel. Ezen szerencsétlenek között volt Eduard, Anette' rokona. Elunván a' harci viszontagságokat, 's vétszeket, elhagyta a' táborn, hazájába tért. Hogy őt kényszerítsék, ismét ezeredébe vissza térni, öreg szüleiére katonát küldöttek szállásolás végett; de a' jó Herbert, ki őket sajnálta, a' nélkül hogy fiok' tettét jóvá hagyta volna, a' haszonbérloői udvarba vette a' férfit, kinek nálok szállásolni kellett volna, 's gondoskodott eltartásáról.

Ah! oda volt már a' boldogság, mit ő neje' szerelmére alapított. Anette' ingatag szíve ismét megváltoztatta hajlamát.. A' gyenge, szerencsétlen teremtmény! Ő ismét látta Eduardot; látta őt számúzve, gyalázatos büntetéstől fenyegetve, a' szánakozással egyszersmind bensőbb szerelem is ébredett fel szívében.

Pierre' haszonbérloői udvara az erdőig rugott ki. A' hányszor férje távol volt, Anette elhagyta lakát, Eduardot a' berek' árnyos lugasaiban látni. A' szerelmesek hosszason 's biztosan beszélgettek a' leg sűrűbb lombzat alatt, sétáltak a' lágymóh szőnyegen a' jó szagú növények' bájló illattárja között. És bár a' két, kötelessége felejtett szerelmes' légyottjai mindig gyakoribbak lettek, még sem látszott Pierre, bár mint panaszkodtak mások boldogtalanságán, azt csak messziről is gyanítani. Egy este Pierre nem ment haza. Az eget viharos és villámterhes felhők éjbe burkolták volt. Mi után egy ideig Anette férjét várta volna, elhitette magával, hogy ő a' közelgő fergektől félvén, tovább mulat a' városban. Szegény, szerencsétlen Pierre! A' keblében dülő vihar irtózatossabb volt, mint melly a' természetet, illy vadon fellázította. A' ki őt látta, mint futvaktában, mint egy esztelen, mint hever a' porondban, mint tépi haját, megrendült volna a' kétségbeesés' e' megpillantásán. Mint gyermek sirt most a' férfit, ki daczolt a' halállal. Rán-

gatözva, 's keservesen zokogott. Ó Anette! sohajta gyakran kínosan. Az alatt a' vihar' egész dühe elszabadult; a' szél rettenetesen füttyölt a' fák között, 's a' dörgés az ég' viszhangzó bolytozatját megrendíteni látszott. Pierre azonban nem látott, nem hallott semmit. Mély bánatba merülten csak meg csalt bizalmáról gondolkozott, 's elárult szerelméről, melly benső, olly hű, olly oda engedő volt! A' halált most jó szívvel látta volna. Lábainál zuhogott a' folyam, vadon tajtékozva, 's az esőtől feldagadván. Ekkoragyan az öngyilkolás' gondolata villant keresztül. . . . De hogy halljon bosszú nélkül meg? A' két hűtlent bűnös kéje' zavartalan élvében hagyja hátra? E' gondolat mindegyik között a' legtűrhetlenebb volt.

Az éjt borzasztó benső felindulásban töltötte el. Végére kétségbeesése néma, komor levertségre változott. Hajnal' hasadtakor lassan lakába lopódzott. A' nélkül, hogy nejét felkötötte vagy rá csak egy pillanatot vetett volna, sietve a' felső emeletbe, 's onnan ismét lehágot, mellénye alatt két szablyát rejtven, melylyet emlékül tartott előbbeni katonai álláspontjáról.

Nem messze Pierre' lakától, erdő' szélén feküdt egy régi elhagyott, fedél nélküli, békül-ő eső előtt tárt, túske 's bodzabokrokkal körül kerített, belülről lágymóhgyeppel ékített rom, csendes békes menedék, mellyet a' babonás lakosok nem mertek háborítani. Ezeknek bizonyítása szerint, e' helyen különös zörgés volt hallható, 's az elhagyatott téreken ismeretlen alakokat lehetett látni elsompolyogni. Pierre olly férfi volt, ki nem fogult el babonás félelemtől. Ő eltökélte magában, a' gonosz hírfalak között tenni le fegyvereit. Ez után jobban szemügyre vette a' szellemlakhelyt. Ebben talált még egy régi ajtót, melly egy egészen rozsdás reteszszel volt bezárva, ezen ajtó egy rejtett üregbe vezetett, mellyből nem volt más kijárás. Miután mindent megvizsgált, feszített várako-

zásban töltötte a' késedelmes órákat el. A' vihar elvonult, a' nap ismét ragyogott le az ég' a-zurjáról, a' természet, melyet nem zavarhat meg szenvedélyünk 's inségünk, szebb, bájlóbb volt, mint bár mikor. Pierret halálos aggalom kizozta. Nem várta senki zajosabb türelmetlenséggel az első légyott' megjelelt óráját, mint millyel vágyott Pierre árulóját jóni látni. Vég-tére gyenge zaj hallatszott, női léptek' zaja a' móhon. Anette nyugtalanúl, 's felindultan ment el a' bokor előtt, melly Pierret rejtette. Egy pillanatig késni látszott, azután ismét sebesen a' falazatnak tartott. Mint minden nő, melly már nem önmagáé, első volta' légyotton. Már boszszankodott barátja' közönbösségén. Egyszerre siető lépteket hallott.

„Eduard“ kiálta, eleibe menve.

Pierre volt az, ki előtt kitérte karjait. Sáp-padt volt! ő, dúlt arcú, eső és sár csepegett róla; nem harag lángolt többé szemében; szörnyü csüggettséget lehetett csak olvasni abból 's enyhítlen fájdalmat. Nem halmozta szemrehányásokkal 's szitkokkal ő el e' szerencsétlent, ki lábainál fekütt; 'e pillanatban egy szót nem lett volna képes szólni, mert a' szóval könny tojult volna szemeibe. Anettetj felemelte a' föld-ről, 's vitte inkább, mint vezette a' titokteljes rejtékbe, mellyről már szoltunk; hová bézarta őt emlékeivel, 's öntudata' mardosásával, a' reteszbe egy hosszú darab fát dugván; ezután hallgatva dőlt az átelleni falhoz.

Anettet, ki egy előre elvesztette eszméletét, magához hozta a' közelgő vész. De mikép elejét venni? Néhány perczet kínos aggalomban töltött, mig a' romban a' legborzasztóbb hallgatás uralkodott. A' hasadékon látta a' szerencsétlen asszony férjét mozdulatlan; szemeit arra fordítva, mellyről Eduardnak jóni kellett, állani. Nem sokára sietve belépett ez, 's szótlan állott meg Pierret látván. Néhány pillanattig egymásra néztek ezek a' nélkül, hogy csak

egy szót szoltak volna. Eduard látta, hogy minden felfedeztetett; egy siket nyöszörgés egy-szersmind tudatta vele, hogy büntársnéja közelében van. Ő elsáppadt, 's lesütötte szemeit. Pierre megmutatta a' magával hozott fegyvereket, mellyek között őt választani engedte; az alatt helyére állván, hátával az ajtó felé, melly megett Anette, most láthatlan, imádkozott, várta. Minden további nyilatkozás szükségtelen volt; a' viadal elkezdődött.

A' gyalog szablya rettenetes fegyver. Ha bár egy vágásra nem ő, mint az egyenes kard, széles sebeket ejt, bénít, tör, egész tagokat le vág. Mind kettő csak nem egyenlő ügyességgel forgatta azt; csak hogy Eduard mozdúlataiban könnyebb, jártasabb volt, Pierre erőteljesebb.

Anette, ki az általa okozott viadal' kényszerített tanúja volt, sikertelen mozdulatokat tett, börtönéből kiszabadulni. Majd megsebesítette kezét 's arcát, ha azokkal az ajtót verte a' nélkül, hogy azt kinyitotta volna, majd szorosan a' szerencsétlen ajtóra dölve állott, 's aggodalmas pillanatokkal kísérte a' vivók' minden mozdulatát. Maga ellenében látta Eduardot, ki inkább igyekezett magát védni, mint támadni, sáppadtan, zárt fogakkal, tajtékkal szája' körén. Férje' arcát nem láthatta; de mozdúlatai' élénkségéről, támadásai' hevéről, 's az általa szüntelen osztogatott vágásokról gondolhatta a' benne dúló düh' nagyságát. Hiába fordította el szemeit e' borzasztó nézőjátékról, valami titokteljes hatalom, melly akarattján uralkodott, mindig arra visszavezette. A' halál' mive hamar végre hajtatott. Semmit egyébét nem lehetett hallani, mint a' kardok' csörrenését, 's néha némi zajt, melly inkább tompa, mint vész jelentő volt; vér is folyt volt már. Eduard, kinek mellét egy kardvágás feliasította, alig lihegett még. Szemei setétülni kezdettek, 's minden erejét 's jártasságát egy utolsó vágásra öszve szedte. Pierret fején megsebesítette, kinek arczán patakzott a'

vér le. Heves mozdúlatai miatt feltörődött neki egyszersmind czombján régi sebe, úgy, hogy ellene meg kellett állania, képtelen előre vagy hátra lépni, de mind e' mellett rettenetes, fáradhatlan, 's halni eltökélt, ha csak halálával bosszujáról bizonyos. Közönként kiálta Anette:

Álljatok, álljatok meg! . . . Pierre férjem! Eduard! Könyörüljete! Álljatok meg! . . . Gyilkoljatok inkább engemet le. Segítség! . . . Istenem! Hát senki sem jön? . . . Segítség! Segítség! 'S ez alatt felszaggatta körmeit az ajtón 's falakon.

Azonban tompa kiáltásai legkevésbé sem csillapították a' vivók' dühét. Pierre a' szemére ö-zönlő vértől elvakítva szinte semmit sem látott, de még is szüntelen vagdalt. E' pillanatban felemelt karddal rárohant Eduard, de a' célzott vágást elhibázzván, csak oldalán sebesítette meg. Éppen még egy másodikat akart ellenére vágni, midőn büntarsnéja' átható kiáltására egy pillanatot vetett feléje, egy pillanatot, melly élebe került. Pierre minek előtte öszveragyott volna mélyen döfte testébe kardját, mire mind a' két fél a' gyepre ragyott, 's halálos görcsökben vonaglott.

Most borzasztó hallgatás következett, borzasztóbb, mint a' viadal' dühe. Anette nem kiáltott többé, csak kezeivel elfedte arcát, mint ha kerülni akarná egy rettenetes jelenet' látását. Ajkai mozdultak ugyan, de egy hang sem szabadult ki közülök. Majd ismét felállott, sebesen lélekzelve bosszút lihegő oroszlányként, melly lánczaitól menekedni igyekszik. Hiában igyekezett kezeivel 's fogaival tágitni az ajtó' hasadékát, Pierret 's Eduardot, kik pillanatai' irányán kívül estek, láthatni. Mit nem adott volna, csak egy mozdulatot, egy sohajt, bár milly gyengét is, leshetett volna el. De egyebet nem hallhatta, mint a' szél mozgatta levelek' zugását. Két-

segen kívül mindkettő meghalt. De ha csak meglennének sebesítve, . . . Ha még nem lenne késő, sebeiket bekötni, a' patakozó vér' folyását megakadályozni! . . . O ezen ajtó, ezen vészhozó ajtó! . . . Egyszerre illy közel, 's illy távol! . . . Tudni hogy, kik őt szerették, mindketten érte legyilkolva itt feküsznek, halállal küzdve! . . . Ezt tudni, 's nem segíthetni. . . . ez igen sok volt illy gyenge lénynek! Magán kívül, 's a' fájdalom' és csüggetegség' legmagasb fokán ismét kínosan kezde kiáltani, 's e' kiáltás olly vészjelentő, olly lélekrendítő volt; e' hangokat hallották sokáig a' közellező erdőből; néha elnémultak, azután ismét éleesebben visítobbak, kijeleltőbbek voltak, végtére egészen elhaltak, ismét az előbbi néma hallgatás szállt az erdő körébe, 's a' halál' csendessége uralkodott, mint előbb az ősz romok között.

Az 1858dik évi őszelő' végével ezen elbeszélés' szerzője meglátogatta a' párizsi kórkatonaházat. Tovább mulatott egy kertben, melly a' többinél jobb állapotban volt. Egy pillanat meggyőzhetett akárkit arról, hogy tulajdonosa gondot fordít reá. Ez egy kórkatonna volt, mintegy ötven éves, kinek egyik karja csonka, arca pedig sebekkel fedett volt. Pajtásai beszéltek, hogy miután az altiszti sinorral, 's a' becsület' keresztével honába eresztetett, sebei ellenére is Waterlooál táborba ment, 's hogy az ottani ütközetben nem találta fel halálát, melyet keresett. Arczából szende, megindító szomor volt olvasható. Egy gyeppadon ülve, emlékezeteinek engedte át magát, mellyek nem igen lehettek örömhözök, mert időről időre komor felhő vonúlt homlokára. Nem volt nehéz, vele beszélgetésbe ereszkedni.

Ezen kórkatonának, kit kertjében, melly a' bemenettől kezdve balról harmadik, gyakran lehet látni fel 's alá járni, neve Herbert Pierre.

Voleur után

* * *